

Тодор Г. Влайков

Преживяното

XXX. Свети Кирил и Методия

Вече от няколко деня, свършим ли в школото четенето и писането, учител Никола ще ни събере накуп отпреди, до главнието*, и ще ни учи да пеем песните, дето са за свети Кирил и Методия. Че скоро ще дойде тоя голям празник и трябва дотогава хубаво да ги знаем.

Пеем най-напред «И след тияща годин». Тя е много мъчна песен. Гласът ѝ ту се издига високо, ту пък се-сваля много ниско. За високото — напъваме си гърлата и караме го. Ама като доде до ниското, нашите тънки гласлета не могат да слязат чак дотам и само малцина от по-големите следват учителя докрай. Па и думите на тая песен са някак завъртени, та не ги разбираме и мъчно можем да ги запомним. Много пъти трябва да повтаряме един стих, дорде криво-ляво го изкараме. На някои деца това повтаряне дотяга и те вземат да се заплесват насам-нататък, та учител Никола току ще удари едного с пръчката през ръцете, другиму ще дръпне ухото, някому и шамар ще плесне...

Другата песен — «Днес славим нашите кръстители» — върви малко по-леко. Гласът ѝ е по-жив и по-кръшен, та лесно се запомнюва. И думите ѝ са по-разбрани. Скоро я научаваме нея и пееме я вече свободно и с особена приятност. Изморим ли се да повтаряме мъчителната «И след тияща», учител Никола току ще рече: «Хайде сега пък «Днес славим». Всички се ободряваме. И песента се понася весело, живо и гръмовито...

А Свети Кирил и Методи я все повече приближава. Много хубаво било на тоя празник! Ние, по-малките, дето не сме го празнували други път, тръпнем от радост. И чакаме го с нетърпение.

Ето и последния ден. Набързо и като през пръсти прекарваме учението преди пладне. Разпуща ни сега учител Никола по-рано и поръчва: «Щом се наядем, да дойдем без книги на училището и всеки да донесе цвете колкото се може повече и по-хубаво. Че ще вием венци. Недоизслушали докрай думите на учителя, втурваме се с радостни викове навън, нареждаме се надве-натри и тръгваме по-бързо от всеки друг път.

Приближил до нашата порта, аз тичешком се отделям от редицата, блъсвам вратника и шумно заприпквам през двора. «Какво има?» — учудено пита мама, излязла на отвода. «Цвете ще носим на училището! — викам цял задъхан. — Венци ще вием за Свети Кирил и Методия. Хайде по-скоро, мамо, да ми набереш! Ама много да ми набереш, че учителят заръча...» «Така ли? Щом трябва, ще ти набера.» И тя се усмихва и гали ме със светнал поглед. «Ама много, чу ли!» «Добре де, много ще набера. Нека по-напред да пладнуваме, па ще идем в градинчето и...» «Не, сега искам! Учителят рече, наедем ли са, да идем.» «Е, хайде пък, дорде са прибере баща ти, да свършим и тая работа... Ами върви първен, та си остави книгите де! Нема с тях ще берем цвете?» Затичвам се, та оставям книгите си в собата, връщам се бързо и влизаме с мама в градинчето. Там са нацъфтели много цветя. «Всичките ще оберем, нали, мамо?» «И да не са всичките, голяма и хубава китка ще гледаме да направим.» И тя започва да къса оттук и оттам... Струва ми се, че много полека бере цветята, та вземам и сам да късам. От бързане някои изскубвам с корени. «Ама недей така лудешки де!» Мъча се да бъда по-внимателен, ала все пак плева ги бързо и отред, както се бере бурен за готвене. «Ами това защо оставяш, мамо?» «Ех, нека остане тук-таме по едно стръкче, да има и

кака ти да си увие заран китка.» «Не, всичкото, всичкото да оберем сега, па заран за
кака ще се разцъфти ново» — и померям да откъсна и останалите цветя.

Когато влязохме в градинчето, чинеше ми се, че цветята са много. И кой знае колко
ли голяма китка ще наберем! А сега, като окъснахме май всичкото разцъфтяно цвете,
набраната китка ми се вижда немного голяма. Седи ми дори малка. И аз със завист
поглеждам към останалите сам-там стръкчета...

Мама натопва китката в бялото менче, та дорде ядем, цветето да не завехне.

Тато се прибира. Паралията е сложена. Бързешком греба чорбата и лапам големи
залци. Мама принася саханче с гозба. Ала аз вече се кръстя. «Ами от гозбата?» «Наядох
са.» И без да чакам като други път да стане тато, скоквам. Тато ме поизглежда накриво.
«Заръчал им даскалът да отидат днеска по-рано, та да носат цвете» — оправда ме мама.
«А-ха...» — и татовото лице се разведря.

Мама излиза с мен, подава ми китката и радостно ме изпраща до отвода. Аз
изтопурквам по стълбата и затичвам се към вратника...

Из пътя настигам и други даскалчета. Всички носят цвете. И всички бързат. В
училищния двор се не виждат игри и тичания. Затова пък широкият пруст доле гъмжи
от деца. И приближиш ли до вратата, лъхва ти мирис от всякакви цветя. Отзад покрай
стената са наредени дълги корита. Там децата слагат донесеното цвете. Слагам и аз
своето.

Прииждат все повече деца. И всички с цветя. Едни носят по-малки китки. Някои
закачливци им се присмиват. Други носят цяла прегръдка. Тях посрещат с радостен
възклик. Скоро всичките корита се препълват.

Излиза из учителската одая, дете е там под стълбата, даскал Никола. Той изглежда
много разположен и е весело усмихнат. «Хайдете сега, дядя, всички на работа!» — И
нарежда някои от по-големите момчета да почнат да вият венци, пък по-малките да
правят китчици и да им ги подават. А и сам учителят съблича сетрето си и залавя се и
той да вие венец. Спускат се няколко от децата и се надпреварват кое по-напред да му
подаде цвете за венеца. «Чакайте, чакайте — казва учител Никола. — Ще избирате
само най-хубавото, че тоя венец ще бъде за иконата на свети Кирил и Методия!»
Почват тогава децата да дирят из коритата само божур, бял картон, сини патета и други
отбор цветя. Останалите деца сме се струпали наоколо и с любопитство гледаме тия,
що свиват венците. Най-много погледи са насочени към учител Никола, който с
особена вещина вие своя венец. Той често подхвърля весели закачки. «Полека да не
лапнеш целия венец» — казва на едно дете, изправено само до него и зяпнало от захлас.
Всички се смеят, а то засрамено свива уста... «Видиш ли го колко е хубав? — обръща се
към друго, вторачило очи во венеца. — Като за млада невяста, нали?» Момчето
смутено свежда поглед и се мушва между децата... Насърчени от веселото
разположение на учителя, всички сега се чувствуваме по-свободни и от много места се
пушат шеги и подмятания.

Но ето, учител Никола привършва венеца. А и другите момчета са извили вече
доста дълги плетеници. «Ще карате така, дорде свършите всичкото цвете» — казва
учителят, па избира други от по-големите момчета, поръчва им да вземат увитите венци
и тръгва с тях нагоре из стълбата. Втурваме се подире им и ние.

Най-напред свалят иконата на свети Кирил и Методия, дете е закачена на стената
зад главнието. Учител Никола оковава около нея шарения венец. Взема след това една
дълга плетеница и с помощта на някои от големите момчета оковава я по горната част
на главнието. Други от венците момчета, покачени на столове, заковат около вратата
на широката стая, дете учим, на одаята до нея и на малкото одайче.

Слизаме всички пак доле. Там са изплетени вече нови венци. Учителят нарежда
големите момчета да заковат венец и около главните врата на училището. Обковават с

венци и двата вратника на пътя.

Увита е и една много дълга плетеница. Вземат я нея някои от големите момчета и я прехвърлят от прозореца на едната къошка** до прозореца на другата. Венецът остава да виси. «Сега още едно нещо ще трябва да направим — казва учител Никола. — Знаеш ли какво?» — обръща се той към едно момче. «Не знам» — дума то засрамено. «Иди свали отгоре иконата на свети Кирил и Методий, дето я обковахме с шарения венец, и ще видиш.» Момчето изприпква. Затичват се с него и други деца. «Ама внимавайте да не развалите венеца.» Нарезда след това две момчета да идат в черковата да поискат от клисаря голямата двойна стълба.

Учител Никола изправя донесената стълба в средата под висящия венец и покачва се сам на нея. Подават му иконата. Той се залавя да я привързва за венеца. Венецът е високо, та едвам го достига. Привързването става мъчно. Всички деца — едни застанали около стълбата, други пръснати из двора — са се заплеснали да гледат тая трудна и доста опасна работа на учителя. Най-после иконата е привързана. И свободно увисва под венеца. Учител Никола слиза едно стъпало по-ниско и със задоволство гледа увисналата икона...

Загледал съм се в нея и аз, изправен къде вратника. Иконата се полюшва... Дали учителят я е побутнал, или вятърът я клати? ... Изведнъж, чувам, извиква се моето име. Гласът на учителя е. «Я припни, та кажи на Славчо Вятъра да не духа!» — дума. «На Славчо Вятъра? ...» Знам го, той седи в долна махала... И затичвам се веднага. Ала от училищния двор еква весел смях. Това ме сепва. Спирам се... Какво ли има? ... В миг блясва в ума ми краят на поръчката — «да не духа». Разбирам веднага шегата на учителя. И засрамен, бавно се връщам назад...

Събуждам се заранта много рано. Над ковчега ми са сложени великденските дрехи — че нали Свети Кирил и Методия е като Великден. Слушам, и клепалата заклепнат — най-напред дървеното, а след него и желязното. Тракат и звънят те ситно-ситно, както се клепе на голям празник...

Излизам да си понаплискам набързо лицето, та по-скоричко да се облека. «Не, не бива така.» Трябвало сега хубаве да се измия и приреша, че на школьото всички хора нас, даскалчетата, щели да гледат. И аз неохотно се навеждам над лехена и почвам да се търкам със сапун...

Облечен в новата си премяна, не дочаквам да се стегне и байко, а самичък заприпквам към чернова. Там, от лявата страна, дето се редят малките даскалчета, вече има доста деца. Нарездам се и аз при тях. Постоянно прииждат и други. Всички са пременени.

Някаква особена тържественост цари в черковата. Запалени са всички свещници и всички полюлеи. Служат трима попове. Техните възгласи сега са по-бавни и по-изразни. А и учител Никола пее още по-сладкогласно. Черковата скоро е изпълнена с хора. Те всичките ми се виждат много радостни...

Службата е към своя край. Старият дядо поп Йован излиза из лявата врата на олтара, прочита «Отче наш» и започва да раздава нафора... И ето че става някакво раздвижване. Свалят от при певците херувимчетата и кръста. Спускат се деца да ги вземат и тръгват с тях към изходните врата. Изваждат и трите големи байрака, които млади хора поемат и наведени, ги изнасят навън. Прегледникът повежда и нас, малките даскалчета. Провираме се из тясна пътека между хората и излизаме на двора.

Херувимчетата и байраците са отишли напред. Ние се нареждаме след тях и спиране се — нещо чакаме... По едно време откъм черкова се донася голям шум. И от двете черковни врати почват да хлуят навън гъсти потоци мъже и жени. Черковното пеене се чува по-ясно. То като че се движи. Херувимчетата и байраците тръгват.

Тръгваме и ние след тях. Наоколо е море от хора. А зад нас продължава да се носи велегласната песен на учител Никола и на свещениците.

Минуваме по моста и през обкичения с венец вратник влизаме в двора на училището, дето от другата страна през отворената порта е навлязъл вече много свят. Качваме се горе в широката училищна стая. Стъстено се нареждаме там в левия ъгъл. Отпред е поставена голяма маса, покрита с хубав месал, върху която е сложен бял медник с вода. По него са запалени няколко свещи. А пред масата двама по-възрастни ученици държат донесената от черкова голяма икона на свети Кирил и Методия. Около масата се нареждат всички свещеници, облечени в сърмени одежди. Там са и двамата учители. От другата страна се редят мъжете, които все повече прииждат, като навлизат и между чиновете. След тях идат жените. Те изпълват цялата стая. Струпват се и около вратата. Нависнали са и по прозорците откъм отвода, дето също е натъпкано с хора. Колко много свят!

Свещениците започват да четат. Други от тях пък пеят. Пее и учител Никола, комуто пригласят наредените около него големи момчета. Светят вода...

По едно време, след като дядо поп Кирил, който е начело на поповете, изпява евангелието, учител Александър излиза отпред, вади из джеба на сетрето си свита хартия, разтваря я и започва нещо да чете. Слово ще държи. Гласът му, малко дрезгав, изпърво е тих. После става рее по-висок и по-разпален. Очите му заблестяват. Говори с възторженост. Някой път се надига на пръсти, да стане сякаш по-висок. Той често размахва ръка и насочва я към иконата на свети Кирил и Методия. Разправя как свети Кирил изнамерил а-бе-то, що го държи отпреде си, как свети Методия покръстил българския цар и много още други работи, които аз не разбирам, но чувствавам, че са нещо хубаво. Гледам — и всички хора със затаен дъх са се унесли да слушат пламенното слово на учител Александра.

Дохожда ред и за нас. Учител Никола ни дава знак, повежда и след него всички едногласно запяваме «И след тияща годин», с която започваме. Върви тя сега гладко. При високите ѝ извивки всички се напъваме и изкарваме ги докрай. А ниските подемат по-големите момчета, дето са от одаята, та и тях изкарваме добре. Пеем с въодушевление. И нашите крехки и звънливи гласове изпълват цялото училище. Радостно задоволство е разляно по лицата на всички, що ни слушат...

Захващаме другата: «Днес славим нашите кръстители». Пеем я нея още по-живо и с още по-голямо въодушевление. Струва ми се, че и всичките хора, дето са изпълнили голямата стая и дето са се струпали по врати и прозорци, с още по-голяма радост в душата си слушат тая наша песен. «И докле бъдем на света»... — пеем по-нататък. Това «докле», което аз не разбирам какво ще каже, вижда ми се кой знае защо много смешно... «Не ще забравим паметта на тези отци честни, на тез звезди небесни»... Тук ясно вече долавям, че думата е за двамата светци, за нашите кръстители. За тях песента казва, че са звезди небесни... Звезди — колко хубаво! Ето го и другия стих. Той произвежда у мен особено впечатление... «Текат години, време се минава, а тяхна памет се и днес празнува»... Тоя стих го пеем някак плавно, сякаш тиха вода тече. И моят поглед, устремен някъде в далечината, като че наистина вижда да тече някоя голяма, много голяма река. Над нейния бряг, на високо място, са се изправили двамата братя свети Кирил и Методия — същите, каквито са на иконата: единият с черна брада, другият с бяла. Окол главите им сияе по едно златно колело. Свети Кирил държи в ръка таблица с а-бе-то, свети Методия — голям кръст. Стоят те на високото и гледат оттам кротко. А доле по голямата река плуват някакви гемии, каквито бях виждал нейде изписани, пълни с хора — с мъже и жени — и с деца, които пеят. Минуват гемииите. Хората се покланят. Свети Кирил и Методия ги гледат умилено и благославят ги, както

дядо поп ни благославя в черкова. Много, много гемии се изреждат, все тъй пълни... Ето я най-после още една. И уж гемия, пък не гемия, ами е нашето училище — с широката стая, препълнена с народ, струпай и по врати, и по прозорци, дето са и поповете, и учителите ни, дето сме наредени и ние, големите и малки даскалчета. Плува нашето училище по голямата река и като дохожда пред изправените на високото място двама светци, всички благочинно и смирено се покланяме. Светците ни гледат със своите добри очи и благославят и нас. А ние, даскалчета-та, радостно и възторжено пеем, пеем...

Непознати думи

* Главни = Високо място в черква, откъдето говорят и пеят.

© 2001—2005. **Православна беседа**. Части от четивата могат да се цитират при посочване на адреса на сайта (<http://pravoslavie.domainbg.com>). Цялостното преиздаване на текстове в печатно тяло или в електронен вид — само с писмено разрешение от редакцията.